

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ ๓ นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. ความเชื่อในศาสนาต่าง ๆ

กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อในศาสนาอิสลามมากที่สุด เนื่องจากเป็นศาสนาที่ตนเองนับถือ เชื่อศาสนาคริสต์น้อยที่สุดหรือไม่เชื่อเลย โดยพิจารณาคะแนนเฉลี่ยซึ่งออกมาเป็นค่าลบค่อนข้างสูง เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะของศาสนาทั้งสองคือ ศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ต่างก็เชื่อในเรื่องพระเจ้าเป็นผู้สร้างเหมือนกัน ทำให้กลุ่มตัวอย่างซึ่งศรัทธาในพระเจ้าของศาสนาตนอยู่แล้วจึงไม่ศรัทธาพระเจ้าในศาสนาอื่น ๆ อีก จึงทำให้คะแนนความเชื่อในศาสนาคริสต์ออกมาค่ามาก ส่วนความเชื่อในศาสนาพุทธนั้น กลุ่มตัวอย่างเชื่อมากกว่าศาสนาคริสต์ อาจเนื่องมาจากศาสนาพุทธไม่กล่าวถึงพระเจ้าผู้สร้างใด ๆ ทั้งสิ้น แต่จะเน้นหลักปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับการศึกษา ศีลธรรม หลักพุทธศาสนาในโรงเรียนซึ่งอาจมีผลทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมากกว่าศาสนาคริสต์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีความรู้น้อยมากหรือแทบไม่รู้เรื่องเลย รวมทั้งการที่ศาสนาคริสต์มีความเชื่อในพระเจ้าอีกองค์หนึ่ง ทำให้กลุ่มตัวอย่างเชื่อศาสนาคริสต์น้อยลงไปอีก

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา และความเชื่อในศาสนาอิสลาม คริสต์ พุทธ และข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาและความเชื่อในศาสนาต่าง ๆ รวมทั้งข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนา ในทางลบ จาก

ผลการวิเคราะห์ที่สนับสนุนสมมติฐานที่ว่า ความเชื่อในศาสนาต่าง ๆ ของชาวไทยมุสลิมจะสัมพันธ์กันในทางตรงข้ามกับระดับการศึกษา และผลการวิจัยนี้ได้ผลทำนองเดียวกันกับการวิจัยของ ออสลพอร์ท และ รอส (All port and Ross, 1967) ซึ่งพบความสัมพันธ์ - .๓๗ และการวิจัยของแคมเบล (Campbell, 1963) ซึ่งพบว่าค่านิยมทางศาสนาลดลงเป็นผลตรงข้ามกับชั้นเรียน

แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่า ค่าสหสัมพันธ์ที่พบในการวิจัยครั้งนี้มีค่าต่ำ โดยเฉพาะค่าสหสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาและความเชื่อในศาสนาอิสลามมีค่าน้อยมากแทบจะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งทำให้เข้าใจว่าการศึกษายังไม่มีอิทธิพลต่อความเชื่อในศาสนาอิสลามของชาวไทยมุสลิม ในภาคใต้มากนักโดยเฉพาะ ถ้าพิจารณาในแง่การศึกษาเนื้อหาศีลธรรมเกี่ยวกับหลักศาสนาของกลุ่มตัวอย่างนี้ โดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มตัวอย่างนี้พอจะแบ่งออกได้เป็น ๒ พวก คือพวกหนึ่งเคยได้รับการศึกษาจากโรงเรียนสอนศาสนาของอิสลาม และอีกพวกหนึ่งได้รับการศึกษาจากโรงเรียนสามัญ ซึ่งสอนวิชาศีลธรรมหลักพุทธศาสนา ซึ่งแต่ละกลุ่มจะได้รับเนื้อหาทางศีลธรรมหลักศาสนาเพิ่มขึ้นตามระดับชั้นเรียน แต่ผลการวิจัยพบว่า ยิ่งเรียนมากขึ้นความเชื่อจะยิ่งต่ำลง จากกราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาและความเชื่อในศาสนาต่าง ๆ จะเห็นได้ชัดว่า ในช่วงระดับการศึกษาปีที่ ๔ ถึง ประถมปีที่ ๗ ความเชื่อในศาสนาอิสลามลด ลงเป็นอย่างมาก และลดลงอีกเล็กน้อยในช่วงระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ส่วนในแง่การศึกษาศีลธรรมหลักพุทธศาสนาซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ ๕ จะต้องได้รับการศึกษาในเรื่องนี้มากอย่างแน่นอน แต่จะเห็นได้ว่าความเชื่อในศาสนาพุทธของกลุ่มตัวอย่างนี้กลับลดลงเป็นอย่างมากในช่วงระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และมัธยมศึกษาปีที่ ๕ แสดงว่าการศึกษาเนื้อหาทางศาสนาเพิ่มขึ้นไม่ได้มีผลให้ความเชื่อในศาสนาเพิ่มขึ้นเลย ซึ่งเขาทำนองเดียวกันกับการวิจัยของ มาร์ติน และ นิโคล (Martin and Nichols, 1962) ซึ่งพบความสัมพันธ์ทางลบระหว่างความรู้เกี่ยวกับหลักศาสนา และความเชื่อในศาสนา ในกลุ่มคนที่มีความรู้ในหลักศาสนาสูง

แต่เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ควบคุมตัวแปรด้านการศึกษาเนื้อหาศีลธรรม
หลักศาสนาในแต่ละศาสนา ซึ่งอาจจะเป็นตัวแปรตัวหนึ่ง คือ ความเชื่อในศาสนาทำให้
การสรุปผลนั้นได้ไม่แน่นอนนัก แต่จากการอภิปรายข้างต้นนั้นพอจะสรุปได้ว่าการศึกษา
เนื้อหาทางศาสนาน่าจะทำให้ความเชื่อทางศาสนาเพิ่มมากขึ้น แต่ผลการวิจัยกลับ
ปรากฏว่า ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงกลับมีความเชื่อทางศาสนาคน้อยลงในทุกศาสนาด้วย
แม้ว่าความสัมพันธ์ทางลบนี้จะไม่มากนักก็ตาม

นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอื่น ๆ อีกที่ทำให้ การศึกษามีอิทธิพลน้อยมากในเรื่อง
ความเชื่อในศาสนาของชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ของไทย คือ

๑. ชาวไทยมุสลิมมีความศรัทธาในศาสนาอิสลามมาก ซึ่งเป็นความศรัทธา
ที่ยังแน่นมาจากบรรพบุรุษคอ ๆ กันมา เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุด สูงที่สุด

๒. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม เนื่องจากแถบนี้เป็นแหล่งรวมอารยธรรม
อิสลาม เนื่องจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า ศาสนาอิสลามได้เข้าสู่ประเทศไทย
ทางแหลมมาลายู ประกอบกับตำแหน่งภูมิประเทศแถบนี้ติดกับประเทศมาเลเซีย ทำให้
ได้รับอิทธิพลจากมาเลเซียเพิ่มขึ้นอีก เ็นผลให้อารยธรรมต่าง ๆ ทางอิสลามยิ่ง
ยั้งแน่นยิ่งขึ้น และเนื่องมาจากเป็นเขตค่อยพัฒนา โดยเฉพาะเขตจังหวัดปัตตานี ซึ่ง
เขตชุมชนประเภทนี้ศาสนาจะมีอิทธิพลสูงมาก ประกอบกับจำนวนคนที่ได้รับการศึกษา
ในแถบนี้มีจำนวนน้อยมากอิทธิพลของคนกลุ่มใหญ่มากกว่า อาจทำให้ผลข้างผลอันอาจ
จะเกิดจากการศึกษาได้เขาทำนองหลักการคล้อยตามกลุ่ม

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในศาสนาอิสลามและศาสนาอื่น ๆ รวมทั้งข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนา

๓.๑ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างไม่เชื่อในศาสนาคริสต์เลย โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยความเชื่อในศาสนาคริสต์ซึ่งเป็นค่าลบ เหตุที่ไม่เชื่อนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะของศาสนาทั้งสองคล้ายคลึงกัน คือต่างก็ศรัทธาในพระเจ้า และเชื่อว่าพระเจามีเพียงองค์เดียวเท่านั้น ซึ่งเป็นผู้สร้างและบันดาลทุกสิ่งทุกอย่างในโลกและจักรวาล จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นชาวไทยมุสลิมซึ่งศรัทธาในพระเจ้าคือพระอัลลอฮ์เพียงองค์เดียวไม่เชื่อในพระเจ้าองค์อื่น ๆ อีก ดังที่ได้อภิปรายมาแล้ว

๓.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ พบว่ามีความสัมพันธ์ในทางลบ เนื่องมาจากหลักศาสนาพุทธค้านกับหลักศาสนาอิสลาม คือศาสนาพุทธไม่เชื่อเรื่องพระเจ้าเป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่างในโลกและมีอิทธิพลเหนือทุก ๆ สิ่งในโลกและจักรวาล แต่ศาสนาพุทธจะเน้นในหลักปฏิบัติมากกว่า และเน้นในเรื่อง ตนเป็นที่พึ่งของตนเองไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของอำนาจใด ๆ ส่วนศาสนาอิสลามเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่างในโลกและจักรวาล ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ภายใต้อำนาจของพระเจ้า จะคงดำเนินไปตามลิขิตของพระองค์เท่านั้น

๓.๓ ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในศาสนาอิสลาม และข้อความซึ่งไม่มีในหลักศาสนาพบว่ามีความสัมพันธ์ในทางลบ เนื่องจากข้อความเหล่านี้ขัดกับหลักศาสนาอิสลาม ทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่เชื่อ และยังคงมีความเชื่อในศาสนาอิสลามมาก ก็จะไม่เชื่อข้อความที่ไม่เป็นไปตามหลักศาสนามากยิ่งขึ้น

๘. ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างความเชื่อในศาสนาอื่น ๆ คือศาสนาพุทธและคริสต์ รวมทั้งข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนา พบว่ามีความสัมพันธ์เป็นบวก

จากการพิจารณาคะแนนเฉลี่ยความเชื่อในศาสนาต่าง ๆ คือศาสนาพุทธ คริสต์ และข้อความซึ่งไม่ใช่หลักศาสนา นั้นพบว่ามีค่าต่ำมาก ซึ่งแสดงว่ากลุ่มตัวอย่าง มีความเชื่อในศาสนาอื่นน้อยมาก และจากการที่พบความสัมพันธ์ในทางบวกระหว่าง พุทธ, คริสต์ ข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนา นี้ แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อในศาสนาพุทธน้อย และจะมีความเชื่อในศาสนาคริสต์ รวมทั้งข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนาอีกด้วย

ในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์, ศาสนาคริสต์และข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนา, รวมทั้ง ความเชื่อในศาสนาพุทธและข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนา ซึ่งพบความสัมพันธ์ในทางบวกและพบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อในระดับต่ำ ทำให้คิดว่าอาจจะเป็นเพราะความเชื่อในศาสนาอิสลาม เป็นตัวแปรเข้า เกี่ยวข้องให้เกิดความสัมพันธ์ในทางบวกระหว่างความเชื่อในศาสนาอื่น ๆ คือกลุ่มตัวอย่าง เชื่อในศาสนาอิสลามแล้ว ทำให้ทางก็ไม่เชื่อในศาสนาอื่น ๆ อีก แต่จากการหาค่า สหสัมพันธ์ส่วนย่อย (Partial Correlation) เพื่อกำจัดอิทธิพลของตัวแปรในค่าน ความเชื่อในศาสนาอิสลาม ได้ค่าสหสัมพันธ์ส่วนย่อย ดังนี้

- ๑. ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในศาสนาคริสต์และพุทธ = .๕๑
- ๒. ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในศาสนาพุทธและข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนา = .๕๒
- ๓. ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในศาสนาคริสต์และข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนา = .๕๗

จะเห็นได้ว่าแม้จะกำจัดอิทธิพลอันอาจจะเกิดจากความเชื่อในศาสนาอิสลามแล้วก็ตาม แต่ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคู่ต่าง ๆ นี้ไม่ได้ต่ำลงเลย แสดงว่าความเชื่อในศาสนาอิสลามไม่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในศาสนาต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่างนี้

พิจารณาในแง่ระดับการศึกษา ซึ่งอาจจะมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่าง ความเชื่อในศาสนาต่าง ๆ โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ส่วนย่อย (Partial Correlation) ในทำนองเดียวกัน เพื่อกำจัดอิทธิพลของตัวแปรระดับการศึกษาซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องได้ค่า สหสัมพันธ์ส่วนย่อยดังนี้คือ

- ๑. ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในศาสนาคริสต์และพุทธ = .๔๘
- ๒. ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในศาสนาพุทธและข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนา = .๕๔
- ๓. ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในศาสนาคริสต์และข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนา = .๕๑

จากค่าสหสัมพันธ์ส่วนย่อยนี้ แสดงว่า แม้จะกำจัดอิทธิพลของตัวแปรระดับ การศึกษาออกแล้วก็ตาม แต่ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในศาสนาต่าง ๆ ไม่ได้ค่า ลงเลย แสดงว่าระดับการศึกษาไม่ได้เกี่ยวข้องในความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อใน ศาสนาพุทธ คริสต์ และข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนา

สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในทางบวกระหว่างความเชื่อในศาสนา คริสต์ พุทธ และข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนา ของกลุ่มตัวอย่างนี้ ตัวแปรในด้านระดับ การศึกษาและความเชื่อในศาสนาอิสลามไม่เข้าเกี่ยวข้องเลย

แต่ในการวิจัยครั้งนี้ ไม่ได้ควบคุมตัวแปรในด้านอคติต่อศาสนาอื่น ซึ่งอาจ เกี่ยวข้องในความเชื่อทางศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ จากการวิจัยในต่างประเทศ พบว่า อคติ เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลตัวหนึ่งต่อความเชื่อทางศาสนา อคติทำให้ความเชื่อ ทางศาสนาคลง การวิจัยของเอเลน (Allen, 1965) ^{๒๐} พบความสัมพันธ์ในทางลบ

๒๐

Dittes, *op. cit.*, p. 629.

๔๓
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างอคติและทัศนคติต่อโบสถ์ รวมทั้งการประเมินตัวเอง
ในด้านความเคร่งทางศาสนา ในการวิจัยครั้งนี้อาจจะเข้าทำนองว่ากลุ่มตัวอย่างที่มี
อคติต่อศาสนาคริสต์ และพุทธน้อยก็จะไค้คะแนนความเชื่อมีค่าน้อย ส่วนกลุ่มตัวอย่าง
ที่มีอคติมาก ก็จะไค้คะแนนความเชื่อมีค่าอบมาก ดังนั้นจึงทำให้ความเชื่อทางศาสนา
คริสต์ พุทธ และข้อความที่ไม่ใช่หลักศาสนา มีสหสัมพันธ์กันในทางบวก.